

KERTINĖ
PARAŠTĖMaža knygelė
didele ir skaudžia tema

Rankose mažytė 42-jų puslapių knygtelė. Jos viršelyje – geltona Dovydos žvaigždė raudoname ir juodame karo ugnies fone. Priekyje – juoda moters figūra, kuri skausmo iškvepiu veidu žvelgia į tolį. Knygos autorė: York University Toronto profesorė Sara Ginaitė, o knygtelė skirta Kauno gėto kankiniams prisiminti, ir pavadinta *Žydų tautos tragedijos Lietuvoje pradžia*. Tai maža knygelė be galo didele ir skaudžia tema, nenustojusius mas, vienus ir kitus, žydus ir lietuvius, jaudinti iki dabar ir tarsi tebeieškanti įvairiais būdais sąžiningos ir gailėstingos baigties.

To, atrodytų, siekia ir autorė, pažymėdama, jog ši knygelė tai tik didesnio darbo pradžia, ir įžangoje atskleisdama jos tikslą ir paskirtį:

„Viskas prasidėjo taip... 1941 metų birželio 23 dieną Lietuvoje įvyko pirmieji antižydiški ekscelsai ir prasidėjo masinės žydų žudynės... Po trejų metų iš 200.000 prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje gyvenusių žydų liko vos 8.000-9.000. Visi kiti nacistinės Vokietijos okupacijos metais Lietuvoje buvo nužudyti. Esu tu šiurpių įvykių liudininkė. Visą gyvenimą mane persekioja akadus klausimas – kodėl ši tragedija įvyko? Kokios buvo tų baisių žudynių priežastys? Nedidelėje knygtelėje taip pat bandau atsakyti į klausimą: ar galima kaltinti visą lietuvių tautą už nusikaltimus, kuriuos padarė maža tautos dalis, ar etiška ir padūrus aiškinti ir teisinti žydų žudynes Lietuvoje tariamų jų aktyvių dalyvavimų sovietinės okupacinės administracijos veikloje 1940-1941 metais. Ar įmanoma lyginti šiuos du skirtingus Lietuvos istorijos puslapius?“

[...] „Esu įsitikinusi, kad būtina reikliai išsiaiškinti ir įvardyti visus gelbėjusius žydus lietuvius ir įamžinti jų žygdarbius“ (p. 3)

Istorikams paliksime vertinti autorės apmąstymus apie tragedijos priežastis ir vyksmą. Sustosime tik prie vieno vaizdo, kuris savyje talpina tas kraupias dienas.

„1941 metų žiemą mano tėvas sunkiai sirgo skrandžio vėžiu, pavasarį jį operavo ir, prasidėjus karui, jis buvo prikaustytas prie

lovos. Sekmadienį, t.y. birželio 22 d., mano motina su savo artimaisiais svarstė, ar mūsų šeimai trauktis į Rytus. Bet niekas iš artimųjų nenorėjo trauktis. Rusijoje mes neturėjome nei giminių, nei artimų pažįstamų. Be to, sunkiai sirgo ir mano motinė, kuria, sovietams atėjus, jos namo kiemsargis išvarė iš buto ir pats jame apsigyveno, neleido pasiimti nei baldų, nei kitų namų apyvokos daiktų, grąsino, kaip buvusiai kapitalistei, sunaikinti visą mūsų šeimą. Vienam mano motinos broliui, Abramui Viravičiui, buvo ką tik gimusi dukrelė Tania. Jis su žmona buvo atvažiuojęs iš Palestinos atostogauti, bet, prasidėjus karui, jau negalėjo grįžti namo. O su naujagimi trauktis į Rusiją jiems atrodė neįmanoma. Mano sesers vyro šeima – Benjaminavičiai, jau buvo patyrę žiaurų sovietinio režimo ekonominį terorą, todėl griežtai atsisakė padėti iš vietos. Jiems atrodė, kad vokiečiai bus mažesnė blogybė negu sovietai. Ir iš tikrųjų, kas karo išvakarėse galėjo įsivaizduoti, koks tragiškas bus žydų tautos likimas.“

„Taip mes visi – mano tėvai, aš, mano sesuo su savo vyru ir jo šeima, motinė, trys motinos broliai su šeimomis, motinos sesuo su šeima – likome Kaune.“

„Baltaraiščiai prie mūsų namo Būgos gatvėje atsirado jau birželio 23 d. pavakare, bet dar nedrįso įeiti į butą. Jie tik sekė. Iš ryto, kai ašėjau į parduotuvę, jie mane sulaukė, pareikalavo at-

(Nukelta į 4 psl.)

Lietuvos švietimo sistemai reikia reformų

JUSTINAS PIKŪNAS

Švietimo reformų tema yra labai plati, todėl nagrinėsiu tik kai kurias nūdienos Lietuvos švietimo problemas ir galimybes. Visų pirma galima klausti, kokios turėtų būti mokyklos, kad būtų verta į jas leisti vaikus ir paauglius? Kokias savybes ir kompetencijas privalėtų turėti mokytojai, kad būtų tikrai reikalingi auklėti vaikus? Jei tradicinė mokyimo metodika keistųsi, tai kokia ji galėtų būti? Mažai kai reformojant, bus toliau atsielkama nuo Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos. Ką daryti, kad paaugliai neliktų „tuščiagalviai“, dar svarbiau – nebūtų „įsiurbti“ ir nusikaltėlių grupuotės?

JAV šeštajame dešimtmetyje buvo patobulintos Pressey, Skinner ir kitų sukonstruotos mokyimo mašinos ir išvystytos sistematiškos programos įvairiems dalykams dėstyti. Kiek vėliau skirtingų dalykų mokymo programos buvo sėkmingai pritaikytos kompiuteriams. Tuo pat metu buvo sukurta gausybė edukacinių filmų, pradėjo veikti mokomosios TV su specialiais efektais ir gerai parinktais dėstytojais, taip pat šimtai videojuostų, videoklipų, tinkamų ne tik pradiniam, bet ir universiteto kursams. Taip buvo pradėta kurti nauja mokymosi sistema.

Prieš keliolika metų įvairūs TV tinklai susijungė į pasaulinį Internetą, ir kuri įsijungė ir Litneta – Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklas. Sutelkta gausybė informacijos. Turint asmeninius kompiuterius, sumokėjus abonentinį mokestį, yra iš ko semti norimus duomenis. Kadangi medžiaga Interneto subėga iš labai daugelio šaltinių, jos mokslinių patikimumo galima abejoti. Todėl dar yra Sprintneto tinklas, kur duomenų tikrumas centralizuotai kontroliuojamas. Iš Sprintneto galima persijungti ir naudotis kitais kompiuterių tinklais. Abu tinklai yra sukaupę daug enciklopedinės multimedia medžiagos (tekstas + garsas + grafika + vaizdas), tinkamos įvairių mokslo dalykų studijoms.

Kai modernios technologijos priemonės moko ar egzaminuoja, jos nei pyksta, nei barasi, nei baudžia už triukšmą ar pokalbį. Jos laukia, kol mokinis vėl panorės jas vartoti. Technologijos metodai pristato naujas koncepcijas, procesus ar funkcijas po ribotą dalį, labai sistematiškai. Mokymo mašinos sugeba individualizuoti mokymą, pvz., jei duodami pavyzdžiai per sunkūs (daromos klaidos), jos pasiūlo lengvesnius. Jos, kaip ir kompiuteriai, gali būti vartojamos, kada norima mokytis, kada norima

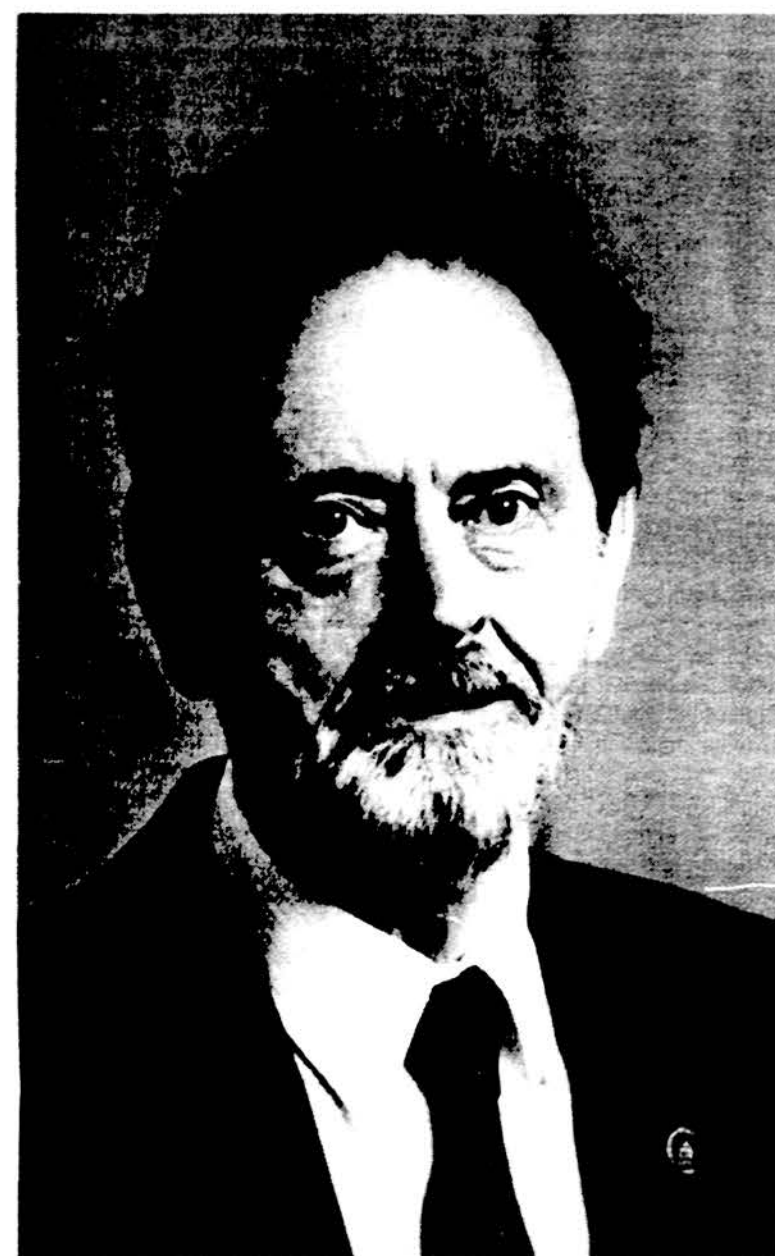
kartoti, taip pat – žaisti. Didelė dalis JAV penkerių – šešerių metų vaikų jau ima pirmąjį kompiuterių vartojimo kursą, ir jiems patinka kompiuterio sugebėjimai ne tik mokytis, bet ir žaisti. O ir žaisdami, vaikai išmoka valdyti šį mokymosi meną ir įgyti jiems patrauklių žinių.

JAV mokyimo technologija greitai plito mokyklose, taip pat vidurinėse ir aukštosiose. Net ir universiteto lygyje daugelis dalykų (ypač pirmuosius dvejus metus) yra dėstomi TV ekranų, taip pat kompiuterių pagalba. Vaikai ir paaugliai yra gabūs kalboms, tai ir kompiuterių „kalba“, ar tai būtų Basic, ar Fortran, ar Pascal, ar kitokia, jie greitai išmoka. O ir teksto tvarkiklių (procesuotojų) vartojimas jiems nesudaro daug kliūčių. Su kompiuteriu ar atskirai, jie juk taisyto parašyto dalyko klaidas, ar tai būtų to paties žodžio per dažnas vartojimas (parodomi sinonimai), ar skyrybos, ar raidžiavimo, ar gramatikos, ar sintaksės, ar kiti dalykai. Rašinių ar straipsnių redagavimas padeda išmokyti mažiau daryti klaidų.

Iki šiol dar nesu matęs lietuviškų programų kalbai taisyti, redaguoti, o juk tik mes patys galime surinkti sinonimus, skyrybą ir kitus kalbos dalykus, to už mus nepadarys angliai ar vokiečiai. Su trupučiu fantazijos galima būtų pridurti: kodėl nekomplektuoti ir rusų kalbos procesavimo programai? Lietuvos specialiosios aparūros ir elektronikos technologijai gal tereiktų keleto žingsnių, kad su Vakarų pagalba galėtų gaminti teksto procesuotojus didžiąjai Rytų rinkai. Argi įmanoma toli atsilikti nuo mokslinės technologijos, kai Vakarų institucijos ir firmos teikia gana daug įvairios pagalbos, ieškodamos bendrininkų naujoje rinkoje. Šiuo metu tinkamas laikas pradėti planuoti ir vykdyti, kad ne liktume paskutiniųjų tarpe.

Kai minėtose technikos priemonės informuoja, moko, egzaminuoja, tai kokiam tikslui reikalingi mokytojai? Minėtus faktus žvelgiant, galima klausti, ar mokytojai išvis reikalingi, ar neužtenka turėti gerą mechaniką, kuris kalibruotų ir taisytu mašinas? Gal dar reiktų tvarkdario, esant dideliui besimokančių skaičiui. Tai kam gi reikia mokytojų?

Šeštame – septintame dešimtmetyje JAV mokslo ir technikos pažangos sukelias entuziazmas gana greitai nūlūgo. Tiesa, kai kuriems mokslams aplinka, nepalyginama su mokytojų darbu, bet kitiems – šių pastarųjų buvo nepalyginamai daugiau – toks mokymasis visiškai nebuvo pagel-dautinas. Gausios studentų ir mokytojų apklausos, eksperimentinės ir empirinės studijos parodė, kad dėl mokomųjų dalykų tiek vaikai, tiek paaugliai ir jaunuoliai, labiau pageidauja turėti nors ir prastesnius, neretai pykstantius ir baudžiančius mokytojus, negu patį moderniausią technologiją. Keista, bet taip yra! Vaikai ir paaugliai mėgsta bandyti, mėgsta žaisti, o mokytis – tai kažkas kita. Čia reikalingas dalykų žinantis ir juos kontroliuo-

Dr. Justinas Pikūnas, anksčiau University of Detroit, Detroit Michigan, dabar Vytauto Didžiojo universiteto Kaune psichologijos profesorius.

jantis žmogus. Kokia ji bebūtų, mokslinė technologija tegali būti pagalbine priemone, reikalinga ir naudinga, bet ne pagrindine.

Nors namai yra geriausia mokykla (kai tėvai geri mokytojai ir auklėtojai), bet be mokyklinės sistemos ne viena šalis negali apsieiti. Tradicinė mokyimo metodika, pagrįsta faktų ir taisyklių bei formulių dėstymu, turėtų reikšmingai keistis, nes būtina vaikus, paauglius, net ir studentus mokyti kaip mokytis, kaip gauti reikiamą informaciją, ją siejant su asmeniniais poreikiais. Būtina pakartojamai skatinti smalsumą, stebėjimąsi, dėmesingumą ir dėstomo dalyko pamėgimą. Dar svarbiau įkvepti norą mokytis ne tik mokykloje, bet ir visur kitur. Pripažįstama, kad pasiekimai mokykloje mokomųjų dalykų balais ir vėlesni laimėjimai gyvenime skiriasi – jų koreliacija nėra aukšta. Nūdien ir ateityje reikės mokytis per visą žmogaus amžių, nes mokslo ir technologijos žinios, JAV mokslininkų apskaičiavimais, „padvigubėja“ kas septynerius su puse metų.

Išidėmėtina, kad mokymas nėra inokuliacija (skiepai) – kartą gavai adatą ir nesirgsi ta liga arba net keliomis ligomis. Pažvelkime į trenerių darbą. Jie nesakys, „praėjusį kartą mokėme kaip pasutu švedinį, tai šiandien mokysime kaip metyti baidas“. Ką jie moka, žaidėjai kartoją ir vėl kartos, bus daug treniruojamasi, ir taip kartosis metai po metų... Mokytis – reišia savokas, procesus, mintis ir teorijas reikšti ir kartoti, keičiant sąlygas ir perspektyvas. Mokytis – reišia egzaminuoti, tikrinti tiesiogiai po kelių savaičių, semestrai baigiantis, ir po metų, dvejų – vėl tes-

tuoti. Kadangi stebėtina daug užmirštama, todėl būtina daug ką priminti, kad igtos žinios nemažėtų. Ilgos vasaros atostogos kenkia igūdžių ir žinių apimtims prasme, štai kodėl Japonijoje dvejų mėnesių atostogos būna ne liepos ir rugpjūčio mėnesiais, o išskaidytos per visus metus. Rezultatyviai mokytis – neįmanoma, nesutelkus dėmesio. Vaikai sutelkia dėmesį 20-25 minutes, suaugusieji – 40-45 minutes. Leiskime ir vieniems, ir kitiems atsiimti 5-10 minučių – pasikalbėti, net pašildykauti, tomet bus lengviau vėl susikaupti. Mokytis – reišia plėsti proto galias, žadinti jausmus.

Garsus Amerikos humanistas Carl R. Rogers sukūrė emocinio mokymo pagrindus. Knygoje *Freedom to Learn* jis ragina dėstomą dalyką suasmeninti ir suemocinti. Vadovavimasis vien šalta logika ar kuria nors sistema, nesudomina nei mokinio, nei studentų. Mokant yra būtina kartais klausiti: „Ką tau tai reišia, kaip tau tai atrodo?“ Jausdamas meilę savo dėstomam dalykui, mokytojas turėtų jį jausmingai pateikti, skatinti klausimus. Jau Sokratas suprato, kokie svarbūs yra klausimai, nes nuo jų priklauso atsakymai. Be gerų klausimų, nebus gerų ir atsakymų.

Pasak Rogers'o, mokant ir auklėjant neįmanoma išsaugoti visiškos širdies ramybės. Jeigu stigs emocijų mokymo procese, prireiks neigiamų emocijų disciplinuojančios – baudžiančios mokytojų už jų išsiokimus, pokštus, pokalbius ir kivirčius. Taigi reikia sveikinti mokinių iniciatyvą, aktyvumą, leisti jiems save išreikšti ir būti savimi. Tyloje ir paklusnume juk nėra dorybės.

Mązinant monotoniškumą ir rutiną, galima kartkartėmis pavartoti technologines priemones. Dėstant geografiją, galima prabilti tomis kalbomis, kurios vartojamos šalyse, apie kurias kalbame. Jau viena kita frazė patrauks moksleivių dėmesį. Taip, jūs dar jos nesuprantate, bet esat jauni, rasite laiko išmokti prancūzų kalbą ir, kada nors nuvažiuavę į Paryžių, jausitės patenkinti. Dėstant literatūrą, reikia nepamiršti Odisejo, Don Kichoto ar kitų nuotykingų personažų, nepamiršti humoro. Užduokite galvosūkį ar mislę, nupieškite kieno nors karikatūrą ant lentos ir prašykite bandyti atspėti. Atsineškite smuiką ar fleitą ir pagrobsite savo mokiniams. Atsiveskite svečių ar dar ką nors sugalvokite, kas bent šiek tiek nustebintų mokinius. Panaudodami savo sugebėjimus ir fantaziją, mokytojai skatins vaikų ir paauglių kūrybiškumą.

Lietuvos mokyklų reforma nepilnai save pateisins be vienybės ir beklasės mokymo metodikos pakeitimų. Kadangi vaikų ir paauglių gabumai įvairiems dalykams yra labai skirtingi, beklasė sistema yra rekomenduotina. Beklasis dėstymas yra praktikuojamas daugelyje valstybių, ypač privačiose mokyklose. Prisiimtina, kad mokinių skirstymas klaseje grupėmis pagal raides (A,B,C) ar vardus neįrodo pakankamo sėkmingumo. Norint visiems mokiniams atrasti teigiamų įvertinimų ir sustiprinimų, reikia individualizuoti mokymą, nes beveik kiekvienas vaikas yra pasirengęs žengti tolimesnį žingsnį ir žinoti tai, ko jis dar nežino. Bet tai neįmanoma, turint apie 20 ar daugiau mokinių vienoje klaseje. Todėl vienintelis sprendimas – mokyti paauglius įvairiose klaseose. Pavyzdžiui, ši 12 metų mergaitė mokosi matematikos 5-osios klasės lygiu, anglų kalbą – 8-osios, o lietuvių – 6-osios klasės lygiu, kuri jai tinka pagal amžių. Beklasė sistema traktuoja vaiką ar paauglį pagal jo turimus talentus ir sugebėjimus, o ne pagal pragyventus metus. Kai kurie pedagogai tvirtina, kad individas turėtų būti grupuojamas pagal savo temperamento, net pagal savo ryškiasias asmenybės savybes, bet čia jau gali būti peržengiama netikrumo riba – mažinamas vaiko prisitaikymas prie kitų asmenų įvairovės, sutinkamos gyvenimo eigoje.

Mergaičių ir berniukų mokymas tose patiose klaseose tampa sudėtinga problema paauglystei prasidėjus, ypač nuo 7-osios klasės. Būdamas kartu su berniukais, daugelis mergaičių nedrįsta pasakyti žodžio, o gabiosios nenori pasirodyti gudresnės už berniukus. Daugelis berniukų visai demonstruoja savo gudrybes, norėdami patraukti kitos lyties dėmesį, kiti vien spoko į mergaites, gyvena fantazija. Prasideda ir dažnėja susižavėjimo ir ankstyvosios meilės intrigos, rašomi ir siuntinėjami laiškeliai... Dažnėja varžybos, net grąsinimai ir įvairios kovos už patraukliausios kitos lyties asmenis. Dėmesys mokymuisi susilgna.

Paastrėjusią situaciją tegalima taisyti, sukuriant paralelines klases. Kadangi maždaug yra tiek

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numeryje:

Žydų tragedija • Lietuvai reikalinga švietimo reformų • Pokalbiai su Lietuvos dešiniųjų partijų vadais (3) – šįkart su Vytautu Landsbergiu • Danutės Žilaitės eilėraščiai • Loretos Platkevičiūtės tapyba ant šilko

„Apvalaus stalo“ riteriai

Pokalbiai su kai kuriais Lietuvos politikais (3)

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ

(Tęsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Ignacas Stasys Uždavinys
— Krikščionių demokratų
partija

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Dažnai vienas esminių partijų skirtumų būna: ar partija yra už socialinę lygybę, už socialinį teisingumą. Kaip jūsų partija jai žiūri?

I. S. UŽDAVINYS: Mūsų partija yra už socialinį teisingumą. Socialinė lygybė — nemanau, kad yra pilnavertis principas. Vis dėlto krikščionių daugiausia yra teisingumas, krikščioniškojo teisingumo sąvoka. O lygybė — tai visų sulyginimas, nepriklausomai nuo to, ką tu darei visuomenei. Tai nėra teisinga. Socialinio teisingumo atveju nebus visuotinės lygybės, bet bus užtikrintas žmogui tam tikras minimalus egzistavimas... Ir... argi tai socialinė lygybė imama įvyvendinti? Net tos valstybės, kurios apie ją skelbė — mes puikiai žinome, kokią socialinę lygybę jos turėjo... Ir tuo tas viskas baigėsi.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar reikia Lietuvai savos kariuomenės, ir ką ji turėtų veikti užpuolimo atveju?

I. S. UŽDAVINYS: Taip, aš manau, kad Lietuvai reikia turėti savo ginkluotąsias pajėgas. Ir visiškai nesvarbu, kad jos nesugebės viską apginti ar atremti... Jau pats armijos turėjimo faktas yra labai svarbus. Antra: reikia visuomet atsiminti, kad kalbant apie gynybą, reikia žinoti kokią geopolitinę padėtį yra Lietuva... Ir atsigręžti į istoriją — ką istorija sako apie Tautos ir Valstybės likimą... Išeinant iš to, man persiai vienareikšmiškai išvada: visi būdai, kurie gina Tautą, ir tokią mažą tautą, yra reikalingi! Ir vienas iš jų — valstybei turėti savo armiją. Kodėl mes taip veržiamės į NATO? Tai yra viena iš garantijų, kad galėsime kaip nors išlikti... Taip kad mano požiūris yra visai viena-reikšmiškas.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar yra vieninga Jūsų partijos nuomonė, kas turėtų būti Lietuvos prezidentu?

I. S. UŽDAVINYS: Šitas klausimas partijoje tokiu kampu nebuvo svarstytas. Yra kalbama apie atskiras kandidatūras, jų brožuos, tinkamumą arba netinkamumą — kitaip sakant, bandoma apie tuos žmones plačiau susižinoti, bet formuliuotės „Ką gi mes matome Lietuvos prezidentu“ partijoje nėra... Laikraščiai siūlo užsienio kandidatus: daug rašoma apie Valdą Adamkų, buvo rašyta ir apie Vytautą Dambra. Gal ir dabartinis prezidentas balotiruosis antrai kadencijai... Kalbama ir apie Landsbergį... Dabar eina kalbos apie galimą pretendentų krepšelio sudarymą; kalba apie realius pretendentus bus gerokai vėliau... Dar vėliau — kas iš tikrųjų liks.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: O jau žinote, ko nenorėtumėte matyti prezidentu?

I. S. UŽDAVINYS: Aš dabar kalbėsiu ne už partiją, o už save. Aš norėčiau, kad būsimas prezidentas ypatingai gerai jaustų Lietuvos problemas. Antra — kad labai jautriai jaustų Lietuvos gyvenimo pulsą. Trečia — kad jis būtų, iš vienos pusės, pakankamai tvirtas, iš kitos — nebūtų vienašališkas, kad visuomet mė-

gintų rasti kalbą su visomis politinėmis jėgomis. Kitaip sakant, kad Prezidentas būtų asmenybė, kuri būtų būtu už tai, kad būtų vykdoma, apibrėžtai suformuluota valstybinė politika ir kad tokia būtų įgyvendinama. O ne Prezidentas — vienos partijos atstovas — visai Lietuvai. Šito tai daugiau nenorėčiau...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Dėkui už pokalbį.

Vytautas Landsbergis,
Tėvynės sąjungos (Lietuvos
konservatorių) pirmininkas

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Artėjančių rinkimų į Seimą metu JAV lietuviai ko gero norėtų balsuoti daugiausia, manau, už dešiniąsias partijas, bet jie ne visi žino, kuo jos viena nuo kitos skiriasi. Ar galima būtų jas smulkiau apibūdinti? Kuo, sakykime, Tėvynės sąjunga (Lietuvos konservatorių partija) skiriasi nuo kitų dešiniųjų partijų?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Žinote, klausimas nėra lengvas, nes reikėtų lyginti programas, ir ten mes nerastume didelių skirtumų. Bet skirtumų yra partijų taktikose. Vienos partijos daugiau akcentuoja vienas problemą ir reikšmes, kitos — gal šiek tiek daugiau kitas; bet tai nėra skirtumai, nėra, kad būtų kaip nors labai skirtingai žiūrima į tas problemas. Skirtumai ryškėja, svarstant Lietuvos europinius tarptautinius santykius ir integracijos perspektyvas. Skirtumai vėlgi nėra, bent kol kas, labai esminiai, tačiau kai kur yra juntamas didesnis atsargumas arba euroskeptiškumas tarp dešiniųjų partijų, vėliau — tarp mažesniųjų partijų.

Ir galbūt kai kada matomas toks nacionalizmas arba radikalizmas dėl santykių su kaimynais — dėl Lietuvos dabartinių sienų, dėl Lietuvos etninių žemių ateities. Čia yra tam tikrų skirtumų... Pastebima tokių akcentų, kad Lietuva turėtų reikalauti savo etninių žemių... Net dėl Karaliaučiaus krašto nėra visiškai identiška pozicija, kaip ji yra formuliuojama Lietuvos partijose. Visi sutinka, kad Karaliaučius turi būti demilitarizuotas. Visi mes pasirašėme reikalavimus, kad Karaliaučiaus kraštui būtų sudarytos laisvos vystymosi galimybės. Bet, man regis, kai kurios dešiniškosios partijos ties tuo ir sustoja ir nemano, kad yra laikas kalbėti, jog vienas iš šio laisvo vystymosi atvejų ateityje galėtų būti Karaliaučiaus krašto susijungimas su Lietuva ar kokie ypatingesni jo ryšiai su Lietuva. O kai kurios kitos partijos apie tai kalba.

Tai ir čia aš matau daugiau taktinius skirtumus, negu principinius. Štai kodėl Jūsų klausimas yra gana sunkus: partijos turi skirtingus pavadinimus, skirtingus vadus, dalyvauja rinkimuose atskirais sąrašais... kai kada — koaliciniais sąrašais. Tarp kitko, dar savivaldybių rinkimuose būtų dalyvaujama bendru sąrašu, t.y. kuo platesne koalicija. Tai buvo principinis kvietimas, kurio kai kurios partijos — net mūsų sąjungininkės — taip pat principingai nepalaikė, — man nėra ko slėpti, visi tai žino, kad tokia buvo Krikščionių demokratų pozicija: dalyvauti rinkimuose tik savo sąrašu, be jokių koalicijų. Paskui jau, po rinkimų, sudarinėti koalicijas savivaldy-

Tuometinis Lietuvos Respublikos prezidentas Vytautas Landsbergis sutinkamas Amerikos lietuvių 1991 metais Čikagoje.
Jono Tamulaičio nuotrauka

bėse. Taip ir įvyko, taip ir dirbame, ir dėl to konfliktų tarp partijų nėra. Vėlgį sakau — yra faktiniai politinių kovos būdų skirtingi supratimai.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kokia Konservatorių pozicija Karaliaučiaus klausimu?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Tai ir yra, kurią aš išdėčiau kaip pirmąją — demilitarizavimas ir krašto vystymasis vis didėjančios autonomijos ir galimybės nepriklausomybės linkme.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Neprisijungiant prie Lietuvos?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Apie tai negali būti sprendžiama Lietuvoje, nes tai, ko gero, tikrai pakenktų to krašto evoliucijai į neigėsmingą, demilitarizotą Europos dalį. Yra idėjų, kad tą kraštą turėtų administruoti kokia nors tarptautinė struktūra. Tokia idėja yra iškelta JAV, ir šio turinio koncepcija yra pateikta Kongresui. Mes matome įvairių galimybių ir nenorėtume kaip nors paastrinti klausimo, kad štai Lietuva siekia gauti žemių. Lietuva su teritorinėmis pretenzijomis — nes taip būtų pavadinta — labai ap sunkintų savo integraciją į Europos ekonomines, stabilumo ir saugumo

Algio Jakšto (Švenčionėliai) nuotrauka „Vilnia“

klaida — mes žinome, kas tai są-
kė; kad to pasiekti negalima, tik-
tai bus supykdyta Sovietų Są-
junga, ir mes nukentėsime, nieko
nelaimėje... — panašiai...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Dabar tai jau praaištyje?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Tai ne visai praaištyje... Tai ne visai praaištyje, nes tos patios galvojimo kryptys išlieka. Dabar jos tokios rafinuotesnės, labiau paslėptos. Bet kada iškyla klausimas: ar daryti nuolaidas Rusijai, kuri daro mums kokį nors spaudimą ir kelia reikalavimus, tai labai greitai išsiskiria ir išsiryškina tos galvojimo kryptys. Sakysime, opozicija — Tėvynės sąjunga ir kitos opozicinės partijos — jos yra tos nuomonės, kad nusikaltėli, pažeidusį Lietuvos įstatymus ir sėdėjusį kalėjime Valerijų Ivanovą reikėjo išsiųsti į Tėvynę. Tuo tarpu valdančioji partija išsiganodė Rusijos grėsmių ir padarė gėdingą sprendimą — palikti jį Lietuvoje.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ne kalėjime? Šiaip, laisvai gyventi?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Jis jau yra atsėdėjęs kalėjime... Ir mūsų valdžia priėmė labai klaidingą formulavimą, kad jį išsiųsti iš Lietuvos būtų antra bausmė už tą patį... Iš tikrųjų įstatymas sako labai paprastai: „Užsienio pilietis, kuris pažeidė Lietuvos įstatymus, yra asmuo, kuriam turi būti pasiūlyta pačiam išvažiuoti iš Lietuvos. Jeigu jis to nepadarė, tada Vidaus reikalų ministerija daro sprendimą jį išsiųsti iš Lietuvos. Ivanovui buvo pasiūlyta išvažiuoti iš Lietuvos, kaip kadaise — Borisui Dekanidzei. Dekanidze išvažiuojo, tėsė savo nusikalstamą veiklą kitur, bet išvažiuojo iš Lietuvos. O Ivanovas atsisakė išvažiuoti, ir užuot žengus tolimesni žingsni — pasodinus jį į traukinį arba į lėktuvą, kuris skrenda į Maskvą, mūsų vyriausybė kapituliavo.

Ir štai Jūs matote, kaip tęsiasi tos pačios dvi nuostatos: bijoti, prisitaikyti ir didesniu ar mažesniu mastu atsisakyti savarankumo ir suverenos valstybės orumo, kad tik Rusija nesupykėtų... Arba — pirmiausia vykdyti nepriklausomos valstybės politiką... O ar Rusija supyks, ar tik vaidins, kad supyko — tai čia jau daugiau jos reikalas... Estai nepabijojo — du kartus išsiuntė neįprastą Estijai Rusijos pilietį. Maskva grūmojo, bet nieko nepadarė, nieko neatsitiko. Santykiai nepablogėjo. Taigi daugiausia problemų glūdi mūsų pačių galvose, kuri yra nevienoda...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Koks Jūsų požiūris į Lietuvos kariuomenę: ar jai reiki-

alinga ir, jei reikalinga — ar jai sugebėti apsiginti, sakykime, staiga Rusijai užsinorėjus mus pulti (aišku, neduok, Dieve, kad taip įvyktų)?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Čia vėlgi klausimas truputėlį per daug supaprastintas... Ir Lietuvoje kai kada taip kalba žmonės, kurie nėra palankūs Lietuvos kariuomenės stiprinimui ar net pačiam jos buvimui.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Aš tik klausiu...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Aš suprantu. Jūsų klausimas man nenašas, ir jis skamba ne tik iš užsienio (cha, cha, cha) — jis skamba ir Lietuvoje: ar mes pajėgtume apsiginti, o jeigu mes nepajėgtume apsiginti, tai ar verta gintis?

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: ... ir jį reikia, aišku, atsakymą turėt...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: ... jį reikia turėti atsakymą ir tas atsakymas, aš manau, Lietuvos visuomenei — turbūt daugumai visuomenės — yra pakankamai aiškus, kad gintis reikia... Kad sunku įsivaizduoti ką nors, kas labiau slėgtų, gėdingai slėgtų mūsų Tautos sąmonę, kaip 1940 metų birželio 15-oji... Kuri paskui buvo kompensuojama ir Birželio sukilimu, ir partizanų kova, ir vėl — Kovo 11-osios darbas ir gynimu, net neturint rankose jokio ginklo. Bet aukojant savo gyvybes...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar buvo apibrėžtas tas momentas — kada?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Nebuvo. Ir būtent čia mes ir sutarėme — man teko padaryti tokį perspėjimą — kad, jeigu kas nors apibrėžtų tą momentą, tai būtų labai palengvinamas dalykas galimam agresoriui... apėkaičiuoti visus žingsnius... Būtų tam tikras pasiūlymas orientuotis į tai, kada jau mes kapituluosime. Su tuo sutiko ir kairioji pusė. Tačiau principinis klausimas: kad niekas neturi teisės įsakyti kariuomenei, karius, bet kuriam piliečiui nesiginti, išlikti, mes norime jį išlaikyti. Dabar

grįžkime prie kariuomenės reikalingumo... Konkretiai mes nebaimi įsivaizduojame tiesioginį frontinį puolimą, tankų diviziją, nes tai atrodytų beprasmiška. Nors iš Rusijos galima laukti ir „beprasmiškų“ žingsnių...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Čekėnijos pavyzdys?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Taip, negeras pavyzdys... Tačiau Čekėnijai buvo pateiktas formalus pretekstas, kurį prieš Lietuvą turėti galėtų tik tuo atveju, jeigu grįžtų į valdžią komunistai — fundametalistai ir paskelbtų Sovietų Sąjungą tebeegzistuojančia, na, o visokias šalis, nenorintias būti Sovietų Sąjungoje, nors buvo jos valdomos, paskelbtų sukilėliais ar su-laužiusiomis, pažeidusiomis Konstitucinę tvarką, kurią reikia atstatyti bet kokiais priemonėmis — Jūs suprantate, kad formuli galima rasti...

Bet tam reikalinga tam tikra — labai bloga — politinė padėtis pačioje Rusijoje, labai kraštutinė komunistinė — fašistinė valdžia, kuri mažai su kuo skaitytusi arba matytų, kad Vakarių kapituliuoja — t.y. jie sutiks su bet kuo, kad tik Rusija neitų toliau. Tai nėra visiškai negalima, todėl mes turime ir apie tai galvoti, bet daug labiau galimi yra kitokie dalykai. Yra galimas Lietuvos pajungimas savo valdžiai, darant visokeriopą politinį — ekonominį — karinį spaudimą, reikalaujant iš Lietuvos nuolaidų, taip pat ir nuolaidų karinėje — strateginėje srityje, uždraudžiant Lietuvai arba užkertant jai kelią (net ir per Vakarus) jungtis į NATO...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Atseit, nenori to Rusija — kaip dabar sako... Tiesiog be jokių aiškių tam motyvų...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Na, Rusija viską padarys, kad to neįvyktų... Bet Rusija visada ne tik tiesiogiai, Rusija pirmiausia veikia Washington'e ir kitur... Ir kol kas yra tokių brožu, kad viena yra sakoma, o kitaip dalykai klostosi, ir niekas nežino, kaip galų gale bus. Nes Vakarių duoda Rusijai vilčių, kad ji spaudimu, gėdiniu, kiršinimu, galbūt dar Rusijos diplomatija gali ir pasiekti to tikslo: kad Baltijos šalims, jeigu ne visai formaliai būtų uždarytas kelias į NATO, tai bent jau būtų ištęstas iki begalybės... (Tai yra praktiški ištiesiant, bet formaliai neįmetant.) Štai Rusija to ir nori pasiekti.

Ji taip pat turi daugiau galimybių panaudoti savo įtaką, ji tvirtinti savo valdžią, išnaudodama mūsų strategiškai silpnas vietas... jeigu to nekompensuoja aktyvus Vakarų noras išlaikyti mūsų Nepriklausomybę... O tos silpnos vietos yra: gyventojų sudėtis Estijoje ir Latvijoje... Ypač didžiuliosios miestuose ir ypač rytinėse dalyse, per kurias gali būti daromas spaudimas, šantazas, grasinimas atplėsti teritorijas arba įvesti kokią nors dalinę kariuomenę rusų teisėmis apginti... kaip tai buvo padaryta Moldovoj. Tokie modeliai mums yra žinomi. Taip buvo sudraskytas Kaukazas, ten panaudojant patį kaukazių tarpusavio problemas. Bet Moldovoj buvo panaudojama rusų gyventojų dauguma... Tuo pačiu gali būti gsdinamos Latvija ir Estija... iš dalies galbūt ir Lietuva. Todėl mes turėjom griežtai pasisakyti prieš planą išplėsti Visagino miesto teritoriją iki pat Baltarusijos sienos (Visagino miestas daugiausia sudaro nelietuviai).

Be to, Rusija gali panaudoti Baltarusiją kokiems nors dirbtiniams konfliktams ties Lietuvos — Baltarusijos siena, kuri yra labai nauja, dar ne visur užfiksuota (žemėje — dar neužfiksuota); ir, norint, smulkų provokacijų ir problemų galima ten pridaryti. Jeigu Rusija norėtų tą daryti Baltarusijos rankomis — tai Lietuvai būtų pavojinga... O iš

(Nukelta į 3 psl.)

Pirmos mokyklos metų diena Biržone

Juozo Kazlausko nuotrauka

Lietuvos švietimo sistemai reikia daug reformų

(Atkelta iš 1 psl.)

pat mergaičių, kiek ir berniukų, paralelinis mokymas yra lengvai pasiekiamas. Atskiros klasės suveikintų berniukų-mergaičių tarpusavio santykius — leistų ir vieniems, ir kitiems geriau susitikti mokymuisi. Dar geriau būtų atskiros vidurinės mokyklos, kas miestuose yra visiškai įmanoma ir pateisinama, nes tokios mokyklos padėtų paaugliams stiprinti vyriškas arba moteriškas tapatybes, artimiau bendraujant su savo lyties bendraamžiais. Mažiau fantazijų, svajonių, pasimatymų, troškimo, per ankstyvų sušėdimo, „paskendimo“ kitose lytyje. Seksualinis švietimas ir auklėjimas tokiose klasėse būtų geriau pritaikytas, ypač dėl to, kad mergaitės lytiškai bręsta dvejais metais anksčiau negu berniukai. Paauglystėje — tai poliarizacijos, atėjusių konfliktų, dažnėjančios kritikos, padidėjusio jautrumo ir emocijų audrų metai. Ji ypač sunki išleptiems vaikams, kurių yra daug, nes dabar yra daugiausia vienintelių dukrelių ir vienintelių sūnelių, kuriems dažnai patinka būti motinos ir tėvų. Jiems, taip pat ir kitiems, būtina lengvinti sunkų brendimo kelią.

Veiksmingiausius mokymosi pasiekimus galima pasiekti vaikų ir paauglių tarpe. Mokymo efektyvumu tirti būtina testuoti vaikų ir paauglių gabumus ir juos lyginti su dėstomųjų dalykų pasiekimais. Tai būtų priemonė tikrinti mokytojų efektyvumą, jų metodikos kokybę. Jau keli dešimtmečiai, kai JAV buvo sukonstruoti ir standartizuoti abiejų rūsų testai. Jų pavyzdžiais galėtų būti Hammillo DTLA-3, Mc Carthy (MSCA), Wechsler WISC-III ir Wilkinson WRAT-3. Keliose valstijose yra vykdomi tokie testavimai, ir jau spaudoje yra paskelbtų mokslinių pranešimų apie jų teigiamą reikšmę, keliant mokymo lygį. Panaudojant tų testų modelius, nebūtų per daug sudėtinga parengti juos Lietuvos mokykloms. Periodiškai tiriant, būtų galima atrasti geriausius mokyklas ir rezultatyviausius mokytojus. Savo specifiską metodiką jie galėtų konfigūruoti kitoms, ypač naujiems mokytojams. Tai reikšmingai prisidėtų prie visos Lietuvos mokyklų pažangumo kėlimo.

Prieš keletą metų įvesta religijos ir etikos mokymų reikėtų laikyti lemtingu veiksmu, diegiant dorovines ir humanitarines

vertybes paaugliams, drauge formuojant jomis grįstus vertingus santykius su tėvais, mokytojais, visuomene. Devynmetės mokyklos pavertimas dešimtmete taip pat yra sveikintinas mokyklų reformos reiškinys. Daug 15-mečių ir 16-mečių dar metus pasiliks su tėvais ir tose pačiose mokyklose ir tuo prisidės, o gal ir padės mažinti šeimos išlaidas.

Jauną žmogų reikia mylėti, mokyti, auklėti, taip pat saugoti nuo žalingų aplinkos veiksnių. Vairams ir paaugliams reikia auklėtojų, kurie su pasitikėjimu žvelgtų į jų ateitį, įteiktų norą mokytis ir lavintis, tiek mokykloje, tiek ir gyvenime. Jiems reikalingi tokie auklėtojai, kurie nūdienos vaiką matytų ne toki, koks jis yra, nes tai neskatintų jo noro būti geresniu, bet toki, koks jis, tėvų ir mokytojų padedamas, gėtų tapti, atskleidžiamas savo asmenybės gerąsias savybes. Lietuvos mokykloms siūlomi pakeitimai nepareikalaus nepakeliamų išlaidų. Vaikų ir jaunimo mokslo ir gerovės kėlimui, ugdati taurumą ir dvasingumą, jokia tautos auka nebūtų per didelė, nes ji reikšmingai prisidėtų prie geresnės ir kultūringesnės Lietuvos sukūrimo.

Pokalbiai su Lietuvos politikais

(Atkelta iš 2 psl.)

pasok gali ir pagrasinti, nebūtinai kariuomenės įvedimu... Bet didelės kariuomenės buvimas čia pat, už 30 kilometrų nuo Vilniaus, su paraginimais susiprasti, kaip Jūs sakote — neerzinti liūto... O tai reiškia: nuolankiai atsišaukus, išsimuilius... patiam listi į jo nasrus... kad mažiau skaudėtų...

Štai kokios mūsų alternatyvos, jeigu dalykai kryptų (arba bus kreipiami) į blogąją pusę... Tai ne mūsų interesas — kreiptis į blogąją pusę... Bet tai gali būti daroma... Dar viena pavojinga ir silpna vieta, ypatingai pavojinga vieta yra Rusijos karinis tranzitas...

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Karinis tranzitas į abi puses? Ar net ir išvesti iš Karaliaučiaus srities karinį potencialą per Lietuvą — taip pat negerai?

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Kai tas klausimas mums buvo keliamas — dar gana seniai, kai mes pasirašėme Lietuvos-Rusijos sutartį, kur mes išvengėme Rusijos karinio tranzito bet kokio paminėjimo, buvo kalbama tik apie keleivius, prekių tranzitą, ir tai — specialiai susitarus. Tačiau

Vytautas Landsbergis Liepos 6-osios, Lietuvos Valstybės dienos, paminėjimo Medininkuose.

(Nukelta į 4 psl.)

Danutė Žilaitytė

Rožės paslaptis.
Tylos paslaptis.
Širdies paslaptis.

Kiek daug paslaptių.
Kiek mažai laiko.

Viena su naktim,
su šaltom žvaigždėm.

Viena su vėjais,
viena su lelijom.

Viena su gyvenimu,
keistu,
gražiu,
baisiu,
nesuprantamu.

Viena. Ir vis vien
ne viena...

Balti kalnai
su debesėliais
kalbasi.

Žalia upė
dieną naktį plaukia.

Tėvų kapus
senas kryžius
saugo.

Didelis ilgesys
mano mažą širdį
virkdo...

Baltas mėnulis.
Kiek daug jis saugo:
gražius sapnus,
gerus prisiminimus.
Ir lelijas, kurios spindėjo
vaikystės soduose.

Kodėl vasaros nakties
ramybė
prikelia praeitį?

Vėl girdžiu šūvių,
matau žuvusiųjų
akis.

Raudonas kraujas
juodoj sausio naktį.

Pridenkli, baltieji angelai,
tą baisią
juodą naktį..

Koks geras Viešpats:
nuskina gyvybę
lyg gelę
ir vėl gražina
amžinam Būvimui

Neverk, poete,
iš tavo ašarų minia
tik pasityčios — — —
Nedejuok dėl savo
nykių vienuolėnų, —
ji vis vien tavęs
niekada nepaliks.

Spindėkit, rožės,
švieskit savo nieku
tiems, kurie
jau turi viską.

Baltas mėnulis
virš girios.
Ramybė. — — —
Po kiemus sapnai
vaikšto. — — —
Ilga bus naktis.
Ramybė.

Mirusieji mums
siunčia ramybę.
Tik jos nepriima
kietos mūsų širdys.

Ta kryžių, ta skausmo žemė.
Tos pavargusių širdys. — — —
Sunku, kai verkia
patys tyriausi. — — —
Tai mūsų žiema.
Tai vilčių kapas. — — —
Gelbėk, Marija! — — —

Ieškoti pavargom.
Net verkt nebemokam. — — —
Baltos lelijos neviečia.
Vilties šaltinis išseko. — — —
Gelbėk, Marija!

Lyja pilkas
spalio lietus. — — —
Tyli sušlapę
paukščiai. — — —
Džiaugias širdis —
gal jau greit
nereikės verkti..

Šaukia pasigailėjimo
vėjai ir medžiai,
jūra ir debesys.
Žolės, gelės.
Ir akmenys.

Jeigu jau
akmenys šaukia,
kodėl tylim, mes?

Laikas labai godus —
ima ir ima,
ir nieko neduoda.

Danutė Žilaitytė

Spindi rami o j saulėj
geltonos gėlės. — — —
Lietus nuplovė
dulkes nuo miesto. — — —
Spindi vyšnios gelės.
Spindi vyšnios skausmas.

Aš išėjau.
Pasilik s knygos,
paveikslas su kalnu.
Dangus bus gilus.
Skraizdys linksmi paukščiai.
Pavasarį — žydės gelės.
O rudenį gelsvi lapai kris.

Ne ateik prie mano kapo,
tėr manęs nerasi.
Palūkėk, susitiksime
Tėvo namuose.

Šitame keistame
gyvenime
nevysta tik skausmas. — — —
Troškū vėl
pajaut Tavo prisilietimą. — — —
Pradžios grožis...
Pabaigos grožis...

Savo balsą
padovanavau šaltiniui.
Akis — žolėms.
Šypsena — akmeniui.
Ngesį — rožei.

Ko atėjai,
jaunystės aide?
Tau neturiu
dovanų.

Didelis dangus.
Pieva didžiulė.
Maža mergaitė
žiūri į upę. — — —
Ratilai, ratilai...

1995-1996-ieji metai

Tapyba ant šilko Čiurlionio galerijoje

ANTA NAS PETRAITIS

Spalio 4 – 20 dienomis Čiurlionio galerijoje, jaunimo centre, Čikagoje, teks mums, čikagiečiams dailės mėgėjams pamatyti tai, ko iki šiol beveik nematėm lietuvių tarpe – tikrai aukšto lygio tapyba ant šilko. Dailininkės Loretos Platkevičienės šios meno rūšies darbų paroda bus atidaryta ateinantį penktadienį, spalio 4 dieną, 7.30 v. v.

„Sunku pasakyti, kada susidomėjau menu“, sa ko Loreta. „Būdama dviejų metų, pašiau, ant grindų pasitiesus didelius popieriaus lapus, tokiu s dinosauriukus, kurie turėjo savitas nuotakas, savo asmeninį gyvenimą. Man atrodė, kad dalyvauju tame jų gyvenime. Maždaug penkerių metų amžiaus galvojau apie dailininkus, kurie kuria marguotus raštus medžiagom. Tada maniau, kad tik išrinktieji turi teisę kurti raštus medžiagom.“

Loreta Platkevičiūtė gimė Kaune 1964 metais. Baigusi vidurinę mokyklą, įstojo į Kauno taikomosios dailės mokyklą, kuria baigė 1982 metais. Norėdama pasitobulinti, ji kartu su devyniais kitais jaunuoliais dailininkais 1985 metais pradėjo mokytis privačioje dailininko Antano Petraičio studijoje piešimo, tapybos, kompozicijos. Čia besiruošydama, pradėjo dirbti trikotažo fabrike „Silva“ dailininke. Galutinai apsisprendus studijuoti dailią tekstilę, Loreta 1988 metais įstojo į Valstybinę dailės akademiją. „Silvos“ administracija leido jai dirbti laisvu grafiku, todėl Loreta dirbo ir studijavo stažionare. Kartais, ypač prieš sesių teką padirbti net ir naktimis. Dirbdama „Silvoje“ Loreta sukūrė daug raštų, gavo šešiolika garbės diplomų parodose, kurios vyko už Lietuvos ribų. Po šešerių metų praleistų Dailės akademijoje Loreta apgynė diplominį darbą „Tarp juodo ir balto“.

Tais pačiais 1994 metais dalyvavo konkurse „Kauno audinių“ akcinės bendrovės vyriausiojo dailininko vietai užimti. Loreta konkursą laimėjo ir pradėjo vadovauti dailininkų kolektyvui. Ji asmeniškai ruošė bendrovės kolekcijas, o dažnai ir pati vyko

Dailininkė Loreta Platkevičiūtė, apsirengusi savo sukurtu egiptietišku šaliu.

užsienį atstovauti firmai. Ypač gerai jos paruoštos kolekcijos įvertintos 1994 ir 1995 metais Frankfurtėje (prie Maino), 1995 metais Hong Kong'e, Tallinne, Vilniuje.

Dirbdama „Kauno audiniai“ fi-moje ji rado laiko vykdyti asmeninius užsakymus. Sukūrė originalių, apie 250 kvadratinį metrų šilkinį užuolaidų ansamblį privačiam namui. Užuolaidos sujungia interjerą su pušynu už lango, suteikia patalpoms jaukumą.

Patį Loreta sako, kad maloniausia yra tapyti „laisvai“, nevaržant mai užsakovų, bendrovių ir pan. Taip ji tapo skaros ir šalio, o jau prieš porą metų Loretos skarom susidomėjo ir pastoriai jas parduodavo Yves Saint

Laurent, Kenzo, ir United Colors of Benetton kolekcijų salonas. Pastovūs užsakymai jai duodami iš Vilniaus ir Rygos salonų, jos skaromis domisi vokiečiai ir kanadiečiai. Loreta nesugundo komerciniais pasiūlymais ir toliau tapo „originalias“ skaras jai idėjomis temomis.

Loreta jau Dailės akademijoje pasižymėjo originaliomis temomis ir netikėtom kompozicijom. „Mėnė nėra negalimų sprendimų“, sako Loreta. „Kūrinys turi būti idėjomis ir neprarasti gero skonio“. Loretos skaros įvairios – su azurais (kiaurapijūvis), su lygiais ir be jų. Temos priklauso nuo nuotakos, čia galima rasti Egipto, Senosios Graikijos, Tibeto ir lygius savo archaizmą baltų motyvus. Loretos kolekcija visą laiką pasipildė naujomis technikom. Vėliausios Loretos skaros labai modernios, artimos šiuolaikinei tapybai. Jos skiriasi nuo tų „istorinių“ temų improvizacijom ir ekspresija.

Loreta palyginti neseniai, gal tik prieš dešimt metų, pradėjo profesionalios dailininkės kelią ir dar tikriausiai daug posūkių laukia priekyje. Šioje parodoje daugiausia per pastaruosius dešimt metų sukurtų darbų, jų maždaug pusimtis. Lengviausiai būtų skaras ir šalio sugrupuoti pagal temas, tai egiptietiškas ciklas, baltistika arba lietuviška kolekcija ir 20-ojo amžiaus pabaigos moderniausi meno krypties darbai. Dauguma darbų tapyti ant labai plono natūralaus šilko crepe de chine.

Lietuviška tema įvairiapusė, daugiausia tai lietuviškų medžio raizinių, verpsčių, grafikos motyvai. Ši tema vystosi per senoviskus sodžiaus vaizdus, medinių bažnyčių architektūros elementus. Lietuviška tema nuklysta į giliai praeitį – senovių rašta-rūnas, taip pat Donelaičio „Metų“ tekstus.

Modernios skaros labai ekspresyvos, kiekviena jų yra originali, turi savitą kompozicinę logiką. Skaros ventosios savo nuotaiką ir atlikimu – daug improvizacijos, nėra „apvėžtioto“ piešimo. Jose pasireiškia autorės sugebėjimas kurti impulsyviai, plačiais tepimų mostais, lengvom laisvom linijom. Loreta, subtiliai jausdama spalvų santykius, tarsi žaidžia ant šilko linijomis ir šviesos.

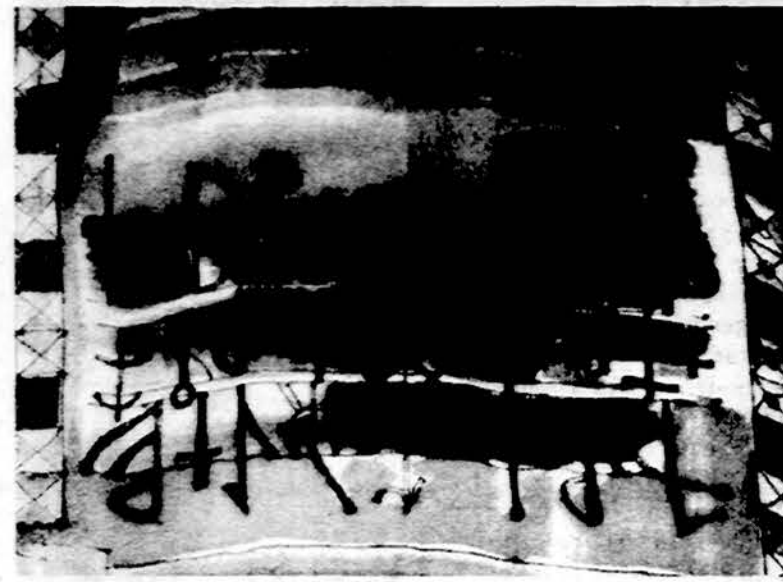
Turbūt ją labiausiai traukia toks sąlygis: mis neapribotas žaidimas, kurian e gimsta menas.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

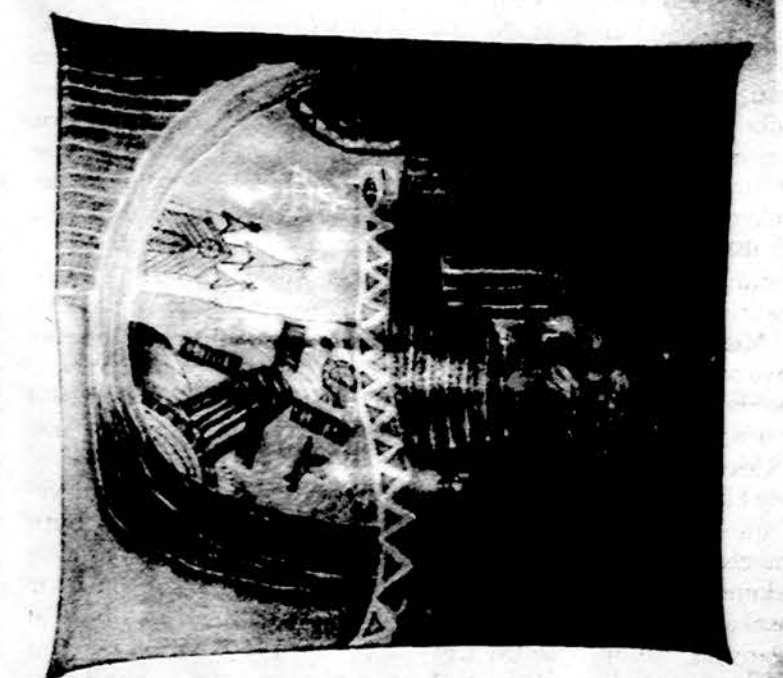
duoti laikrodį ir isakė grįžti namo. Taip mano šeimai prasidėjo šurpios dienos. Popiet seseriai pavyko prasmukti į parduotuvę ir nupirkti duonos, pieno bei kitų būtiniausių produktų. Vokiečių gatvėje nesimatė, bet ant kiekvieno kampo būdavo baltaraiščiai. Kitą dieną mano motina, susiskambinusi su savo broliais, gyvenusiais 28-ame Vytauto prospektu name, kuris buvo vienas iš ištaigingiausių Kaune ir priklausė mūsų tolimiems giminėms, patarė man persikelti pas juos. Namas buvo aptvertas geležine tvora su užrakintais vartais... Atrodė, kad ten bus saugiau. Šalutinėmis gatvėmis, per Vytauto prospektą esančias kapines be sunkumų ir ekscesų pasiekiau savo gimines. Aplinkui atrodė tylu, ramu, nesimantė nei ginkluotų vyrų, nei vokiečių kareivių. Tačiau kitą rytą, apie 6 valandą, į mūsų butą Vytauto prospektu Nr. 28 įsiveržė baltaraiščiai kartu su buvusiu mano močiutės kiemsargiu. [!] Jis juos atvedė ir iškilmingai pasakė: „Štai kur visi komunistai žydai slapstosi“. Be jokių kalbų ir paaiškinimų, kad nesame komunistai, kad mūsų giminės prieš savaitę išvežė sovietai (net jų kambariai yra ligi šiol užantspauduoti), baltaraiščiai suėmė visus penkis to namo gyventojus vyrus, tarp jų tris mano motinos brolius: Solomoną, Isaką ir Abraomą Viravičius. Nepadėjo jokie prašymai pasigailėti. Visus penkis išvedė į kiemą ir kiek atokiau nuo namo, prie pat Vytauto parko, susaudė. Aš tai mačiau savo akimis ir iš baimės netekau žado, negalėjau pajudėti iš vietos. Mat pro kitas duris išbėgau į kiemą, kad pasižiūrėčiau pro tvorą, kur baltaraiščiai ves savo aukas. Jie pasuko Vytauto parko link, taip iš kiemo aš mačiau visą tą šurpų vaizdą. Kiek vėliau pamaniau, kaip privažiuo vėžimas ir vėžikas imetė jį keturių vyrų lavonus, penktą vyrą kitas vėžikas atsargiai ikėlė į kitą vėžimą“ (pp. 28-30).

Pasakojimo tegalima klausytis su vis augančia baime, kad tie, kurie žudė, save laikė aukščiau

Loreta Platkevičiūtė

Senovių raštai „Rūnos“ Tapyba ant šilko

Loreta Platkevičiūtė

Skara Tapyba ant šilko

gerio ar blogio. Iš vienos pusės, visa tai interpretuoti galbūt padeda Antrojo pasaulinio karo metu ir tuoj po jo iškilusių egzistencializmo filosofų „kraštutines situacijas“ savoka – į ją patekęs žmogus tegali daryti žūt būtinus asmeniškus sprendimus... Tokius, kurie normalaus visuomenės gyvenimo taikos laikais sąlygomis nebūtų pateisinami. Iš kitos pusės, kaip tik tokiose situacijose pernelyg

lengvai atpuola teisingumo dėsniai, tiesos imperatyvas, nekalbant jau apie žmoniškumą – žmogus pats sau čia pat kuria elgesio normas, teisingumas jas tuo, kad taip elgtis reikalauja jo ypatinga padėtis, jis vykdo aukštesnį tikslą. Laisvės siekdamas, neretai tampa kosminio blogio įrankiu. Nors kartais gal tik per dūm banalaus blogio – kaip kitaip žvelgti į tokį niekšį, kaip knygelėje minimą Kauno kiemsargį: sovietams okupavus Lietuvą, jis išvaro „kapitalistus“ ir pasiglemžia jų namą ir turtą, už metų ateinant vokiečiams, jis medžioja „komunistus“? Blogio manifestacijų persunkta visa mūsų to karo laikotarpio atmintis – nėra ko stebėtis, kad ji dar vis gelia, o jas patyrusiems žmonėms niekada nepalies gelti.

Tačiau, ir autorė savo knygelėje tai labai stipriai pabrėžia, buvo tu, kurie gelbėjo: „Mano motina, jos sesuo, visos mano pusseserės buvo išvežtos į Vokietijos koncentracijos stovyklas ir ten žuvo. Iš visos mūsų gausios giminės gyvi liko tik mano sesuo, jos vyras ir Viravičių dukrytė Tania. Ją 1944-ųjų gegužės mėnėjį mano sesuo Alisa (Benn) išnešė iš geto maiše. Trejų metų mergaitę priglaudė nepaprastai kilnus žmogus Pranas Grunskytė. Jos ryžtui priimti mergaitę pritarė Pranas sesers šeima – Liuda ir Antanas Bužiai“ (p. 33). Autorė kelia būtiną reikalą surinkti visas galimas žinias apie žydus gelbėjusius lietuvius, išsamiai nagrinėti „tą herojišką lietuvių istoriją“ (p. 40). Liudininkų spartiai mažėja, todėl reikia skubėti atlikti tą darbą, „kad humanizmo, o ne tik barbarizmo istorijos puslapiu būtų naudojami tautų savitarpio santykiams aiškinti, kad jie padėtų tuos santykius gerinti ir įveikti kylančius nesusipratimus bei konfliktus“ (p. 40).

Reikia tikėtis, kad šios tų bausių įvykių liudininkės ir juos savo širdyje visą gyvenimą svarsčiusios dr. Sarnos Gineitės balsas bus išgirstas – ir lietuvių, ir žydų tarpe. Nes, kaip ji pabaigoje rašo:

Pokalbiai su Lietuvos politikais

(Atkelta iš 3 psl.)

klausimo apie karinį tranzitą nutarėme nesvarstyti, nes nebūtume susitarę. (Tai buvo mūsų delegacijų derybos 1991 metais.) Tada mes pusiau juokais pasakdavome: jeigu tik viena kryptimi, tai mes galėtume sutikti – iš Karaliaučiaus į Rusiją. Žinoma, jeigu būtų svarstomas klausimas armijos išvedimo, kaip buvo Vokietijos vyriausybės prašant: mes ne tik tam nedarėme jokių kliūčių, bet sutikome ir su nuostoliais, atsisakėme savo interesų, kad tiktai Sovietų Sąjunga – pakui Rusija neturėtų jokio protekto deisti kariuomenės išvedimą iš Vokietijos, – atseit, Lietuva kuo nors trukdo.

Tai aš tuos dalykus labai gerai atsimenu, bet kalba eina apie kitką: Rusijos interesus yra tranzitas į Karaliaučius, kariuomenės ten laikymas, mutinimas, stiprinimas ir pats tranzito teisės per Lietuvą turėjimas. O kai jau Lietuva yra įsipareigojusi, kad per jos žemę pagal sutartį važinėja Rusijos kareiviai ir akraido Rusijos lėktuvai – tai vėgi, dalykam pakrypus, neduok, Dieve, į blogesnę pusę, labai lengva patiemis susiorganizuoti kokią nors diversiją ar katastrofą, parodyti, kad šis kelias yra nesaugus, ir kadangi Lietuva jo neapsaugo, tai pati Rusija turi jį apsaugoti. Tuomet mes atsiduriame 1940 metų pradžios situacijoje, kai Sovietų bazės Lietuvoje buvo naudojamos kaip provokacijos žaidimai ir kaltinimai Lietuvos vyriausybei, kad ji nevykdo sutarties. Rezultatas buvo ultimatumas pakeisti jį tokia vyriausybe, kuri bus sudaryta Rusijos Ambasadoje ir vykdys sutartį. Tai mūsų istoriniai prisiminimai.

RIMA MARIJA GIENIUVIENĖ: Liūdnai...

VYTAUTAS LANDSBERGIS: Taip, liūdnai. Ir kai aš perspėjau, kartu su mūsų partijų protestais, prieš karinio tranzito susitarimą – aš perspėjau, kad tai bus bazė ant ratų – tai kūrė turėjau galvoje tą 1940-ųjų metų atvejį.

(Tęsinys ateinanči šeštadienį)

„Šiame lietuvių ir žydų tautų istorijos puslapyje dar yra nemažai neįtirtų faktų. Skirtingos yra tų įvykių interpretavimo pozicijos, kurios, toliau tiriant šiuos klausimus, galėtų suartėti. Tolemi šios problemos tyrinėjimai, plačios diskusijos arba vadinamasis lietuvių ir žydų dialogas tais klausimais padėtų ne tik atskleisti dar nežinomas istorijos puslapius, bet ir užgydyt atviras lietuvių ir žydų žaizdas“ (p. 39).

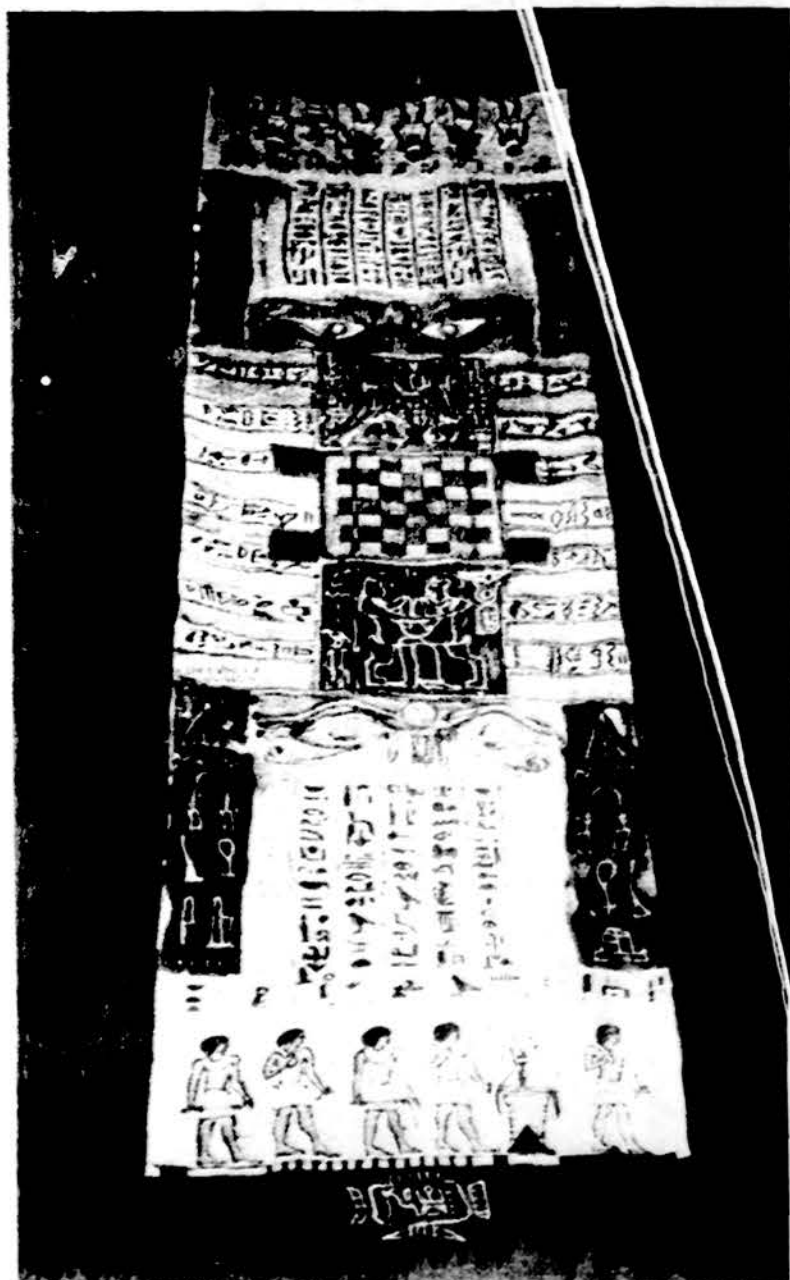
(a.l.)

VALSTYBINĖJE BIBLIOTEKOJE – TIBETAS, IGARKOS IR NERINGOS KOPOS

Rugpjūtį 17 dieną Valstybinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje atidaryta Vengrijėje gyvenančio lietuvių fotomenininko ir keliautojo Pauliaus Normanto fotografijų paroda. Paulius Normantas plačiai yra išgarsinęs savo fotopasažojimais apie nykstančias Sibiro ir kitų kraštų tautėles, apie pavergtą Tibetą.

Penkiolikos metų kūrybiniai sukačiai skirtoje parodoje eksponuojami fotografijų ciklai apie ne kartą Pauliaus Normanto aplankytą Tibetą, lietuvių tremties vietą – Igarkos kraštą, foto menininko gimtąją Lietuvos dalį – Žemaitiją, Neringos kopas ir Kryžių kalną.

(Elta, 08.17)

Loreta Platkevičiūtė

„Senasis Egiptas“, 1996 Šalis, 2,20 x 0,50 m Tapyba ant šilko

Loreta Platkevičiūtė

„Perforacija“, 1996 Šalis, 21,20 x 0,50 Tapyba ant šilko